

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Тыва

МУ Управление образования Чеди-Хольского района

МБОУ Чал-Кежигская СОШ

РАССМОТРЕНО

Руководитель МУМО



Дажыкпан И К

Протокол №1 от «31»
августа 2023 г.

СОГЛАСОВАНО

зам.дир. по УВР



Сонам У.В.

Протокол №1 от «01»
сентября 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

директор



Хунажык Х.В.

Приказ №1 от «01»
сентября 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной язык»

(тувинский язык)

для обучающихся 2 класса

Чал-Кежиг 2023

Тайылбыр бижик

2-ги класстың тыва дыл программазын Тыва Республиканың ниити өөредилгезиниң эге школага 1-4 класстарга тыва дыл талазы-биле күрүне стандарттарынга дүүштүр Александра Касхоевна Ойдан-оол, Эртине Деспижековна Ондар, Наталья Чоодуевна Дамбаныы-биле тургускан. Ук программа Тыва Республиканың өөредилге, эртем болгаш аныяктар политиказының яамызының өөредилге-методиктиг чөвүлелиниң чөпшээрели-биле 2008 чылда чырыкче парлаттынып үндүртүнген.

Өөредиглиг план Э.Д.Ондарның «Методиктиг сүмелериниң» (Дөрт чылдыг эге школаның 2-ги класының «Тыва дыл» ному-биле ажылдаар башкыларга дузаламчы. Кызыл – 1988ч) дузазы-биле ажыглаттынмышаан, уругларның шингээдип алган билиглерин, мергежилдерин, чаңчылдарын тыва дыл программазының негелделеринге дүүштүр эге класс башкыларынга А.А.Алдын-оолдуң «Диктантылар болгаш эдертиглер чыындызы» - биле хынаарын сүмелеп турар. Тыва Республиканың ниити өөредилгезиниң национал девискээр кезээ 2-ги класс өөреникчилериниң ниити сайзыралынче, оларның билииниң практиктиг болурунче угланмышаан, программаны тургузарда эртемнииниң, дес-дараалашкааның, көргүзүгүлүүнүң болгаш коммуникативтиг принциптерге даянып база уругларның назы-харын барымдаалап тургаш тургускан.

2-ги класска И.Ч.Эргил-оолдуң, Л.Д.Аракчааның, В.Ш.Монгуштуң «Тыва дыл» номун Тыва Республиканың ниити болгаш профессионал өөредилге яамызы бадылап, 2004 чылда парладып үндүрген.

Ниитизи-биле программа езугаар 2-ги класска тыва дыл неделяда 2шак, чылда 68 шак кылдыр бердинген.

- 1-ги улдуң- 16шак
- 2-ги улдуң- 16шак
- 3-кү улдуң- 22 шак
- 4-кү улдуң- 17 шак

2-ги класска И.Ч.Эргил-оолдуң, Л.Д.Аракчааның, В.Ш.Монгуштуң «Тыва дыл» номун Тыва Республиканың ниити болгаш профессионал өөредилге яамызы бадылап, 2004 чылда парладып үндүрген.

Өөредилге планында эртемниң туружу

Ниитизи-биле программа езугаар 2-ги класска тыва дыл неделяда 2 шак, чылда 68 шак (34 өөредилге неделя) кылдыр бердинген.

Программада негелделер дараазында бөлүктөрдөн тургустунган:

- бижикке өөредириниң үезинде алган билиглерин, мергежилдерин болгаш чаңчылдарын системажыдып катаптаары(4 шак);

- чугаа (2 шак);

- чугаа үннери, үжүктөр, слог (30 шак);

- домак (30 шак);

- сөс (36 шак);

- сөзүглел , харылзаалыг чугаа (28 шак);

- чыл дургузунда өөрөнгенин катаптаары (10 шак).

1-4 класстарга төрөөн дыл үстүкү класстарга өөренир тыва дыл болгаш литература эртемнериниң белеткел чадазы болбушаан, колдуунда-ла практиктиг сорулгаларны чедип алырынче угланган.

2-ги класска тыва дылды өөредириниң кол сорулгалары:

1. Уругларны медреселдиги-биле шын номчуур, бижиир болгаш шын чугааланыр кылдыр өөредир;

2. Оларга төрөөн дыл болгаш литература талазы-биле эге билиглерни бээр;

3. Уругларны ном ажыглаарынга чаңчыктырар болгаш оларның дылга сонуургалын, номчулгаже болгаш билиглерже чүткүлүн хайныктырар;

4. Номчулга болгаш бижилге-биле холбаштыр бойдушту, ниитилел амыдыралын хайгаараарынга үндезилээш, өөреникчилерни материалистиг үзел-бодал-биле чепсеглээр;

5. Уругларны мораль болгаш этика талазы-биле кижизидер;

6. Өөренип турар чүүлдерни сайгарып, бөлүктөп деңнеп, түңнеп билиринге, оларның иштинден кол болгаш чугула чүүлдерни тып, тайылбырлаарынга өөреникчилерни чаңчыктырар.

Өөреникчилерниң билиглеринге, мергежилдеринге болгаш чаңчылдарынга кол негелделер.

Өөреникчилер 2-ги класс дооскаш, дараазында билиглерни алган турар:

Тыва алфавиттиң үжүктери, ажык болгаш ажык эвес үннерниң демдектери: кыска, узун, өк-биле адаар үннер, күштүг, дүлөй болгаш кошкак дүлөй ажык эвес үннер, ыткыр кошкак ажык эвес үннер; сөстү көжүрериниң дүрүмнери; чүвелерни, оларның шынарын, кылдыныын көргүзөр сөстөрни бот-боттарындан ылгап билири; домактың чугула кежигүннерин тып билири; домак биле сөзүглелди, сөзүглелдин хевирлерин ылгап билири.

Өөреникчилерниң чедип алган турар мергежилдери:

- сөстөрни, домактарны болгаш 30-40 хире сөстүг сөзүглелдерни артык үжүктөр кирибейн, херек үжүктөрни кагбайн, хажыдыышкын чокка, арыг, чараш болгаш шын бижиир;

- сөстөрнi слогтарга чарар, слогтар езугаар көжүрер;
- кижилернiң аттарын, хоорайлар, суурлар, хемнер болгаш черлер аттарын улуг үжүк-биле бижиир;
- өк-биле адаар ажык үннерлиг сөстөрнi кадыг демдек-биле бижиир (ъ);
- саннар, шеттер дээн чергелиг сөстөргө ийи үжүктү дакпырлап бижиир;
- фонетиктиг сайгарылганы күүседип билир;
- -ла,-ле,-на,-не, -даа деп артынчыларны дефис-биле бижиир;
- сөскө шын айтырыг салгаш, ооң дузазы-биле чүвени илередир, чүвениң демдээн илередир, чүвениң кылдыныын илередир сөстөрнi тодарадыр;
- домакка сөстөрнi шын харылзаштырар; кол сөс болгаш сөглөкчини тодарадыр;
- домактың эгезин улуг үжүктү хереглээр, сөөлунге улуг сек, кыйгырыг, айтырыг демдектерин салыр;
- айтырыглар езугаар 40-70 хире сөстүг сөзүгледиң эдертиин бижиир, бердинген темага 5-6 сөстүг домактарны тургузар болгаш бижиир.

2-ги класска тыва дыл программанын шингээткенинин түңнелинде
Өөреникчилерниң личностуг хевирлеттинген турары:

- Төрээн дылывыс харылзажырынын база мээ–медереливисниң шынарын көргүзериниң кол чепсээ;
- Төрээн дыл национал культуравыстың кол болуушкуну;
- Сагыш-сеткилди, бодалдарны илередиринге дылдың бай-байлаан, уран-чечен аргаларын чөптүг ажыглап билири;
- Төрээн дылын улаштыр өөрениринге сонуургалын оттуары;
- Аас болгаш бижимел чугаага дылдың уран-чечен аргаларын чедимчелиг ажыглап билири.

Өөреникчилерниң билииниң хевирлеттинери:

- Төрээн дылын сайзырадырынга ону кадагалап арттырарынга өөреникчинин бот киржилгези;
- Аас чугаага дылдың уран-чечен аргаларын эстетиктиг талазынче угландыраы.

Өөреникчилерниң предметтиг хевирлеттинген турары:

- Чаа материалды ханы билип алырынче угланган ажылдарны; номчулга, бижилге, уругларны янзы–бүрү бот- ажылдары, чугаа сайзырадылгазы.
- үннер болгаш үжүктөрнi ылгап билири.
- Ажык болгаш ажык эвес үннернi ылгап билири.

- Сөстөрнi слогтарга чарары.
- Сөстү шын көжүрүп билири.
- Алфавитте үжүктөрнiң туружун болгаш ооң ужур-дузанын билири.
- Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактарын ылгап болгаш чогаадып билири.

- Домактың чугула кежигүннөрүн тып болгаш шыйып билири.

- Кым? чүү? кымнар? чүлөр? кандыг? чүлүг? канчап тур? деп айтырыгларны ылгап билири.

- Сюжеттиг чуруктар-биле чугаа сайзырадырының ажилдарын чорудары.

- Домак болгаш харылзаалыг чугааны ылгап билири.

- 40-70 хире сөстен тургустунган эдертигни бижири.

Өөреникчилерниң билииниң хевирлеттинери:

- Төрөөн дылының бүгү үннөрүн болгаш үжүктөрүн, оларның кол ылгалын билген ужурлуг.

- Сөстөрдө үннөрнi ылгап, оларның туружун тодарадып билир.

- Ажык, ажык эвес үннөрнi болгаш үжүктөрнi, кыска, узун ажык үннөрнi болгаш үжүктөрнi бот-боттарындан ылгап шыдаар.

- Домактарның болгаш сөстөрнiң анализ-синтезтиг сайгарылгазын кылып, домактардан сөстөрнi ылгап тывар.

- Сөстөрнi слогтарга чарып болгаш слог аайы-биле көжүрүп билир.

- Алфавиттин үжүктөрүн, оларнын туружун билир.

- Домактарнын чугула кежигүннөрүн тып болгаш шыйып билир.

- Бижимел болгаш парламал шрифт-биле бижиттинген сөстөрнi, домактарны иштинде слогтап адап тура, шын дүжүрүп бижири.

- Домак эгезинге улуг үжүктү бижиир, сөөлүнге улуг секти, айтырыг, кыйгырыг демдектерин херек таварылгаларда салып билир.

- Хуу чуве аттарынга улуг үжүк бижиир.

- Төрөл сөстөрнi бөлүктөп, тып билир болгаш дазылың аңгылап билир.

- Кым? чүү? кымнар? чүлөр? кандыг? чүлүг? канчап тур? деп айтырыгларны ылгап билир.

- Харылзаалыг чугаа тургузуп билир.

- 40-70 сөстен тургустунган эдертигни бижип билир.

Өөреникчилерниң метапредметтиг хевирлеттинген турары:

А) Регулятивтиг

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар ужурлуг чуулдери:

- Өөренип турар эртемнiң тема, бөлүк аайы-биле кол сорулгаларын, утказын угаап билири;

- башкының удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны күүседип өөренири;

- бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш орфографтыг, пунктуациалыг частырыгларны тып билирин боттандыраp.

Өөреникчилерниң хевирлеттинген турары:

- өөренген темазынга алган билиглерин түңнеп болгаш үнелеп билирин боттандыраp;

- тыва дылдың негелдери-биле өөренип алган дүрүмнерин ажыглап билири.

Б) Познавательные

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар ужурлуг чүүлдери:

- өөредилге даалгаларын күүседип турар үеде херек ужурлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири;

- бодунуң назы-харынга дүүштүр янзы-бүрү словарьларга, справочниктерга даянып билири;

- дылдың негелдерин күүседирде янзы-бүрү схемаларны, модельдерни, символ- демдектерни ажыглап билири

- белен таблицаларны, схемаларны, сөзүглелдерни немээри

- дылдың адырлары: үн.үжүк, сөс тургузуу, чугаа кезээ, домак кежигүнү, бөдүүн домак дугайында алган билиглерин деңнеп, бөлүктөп, тып, ажыглап билири;

- алган билиглерин план болгаш таблица дузазы-биле системажыдып, бөлүктөп, түңнеп билири;

- сөстө орфограммаларны янзы-бүрү аргалар-биле хынап билири;

- номчаан сөзүглелдериниң кол утказын ылгап үндүрери;

- бодунуң чугаазын тода болгаш билдингир кылдыр дыңнакчыга дамчыдып билири;

Өөреникчилерниң билииниң хевирлеттинген турары болгаш өөренип алыр аргалары:

- Библиотека болгаш Интернет дузазы-биле херек билиглерни тып, ажыглап билири;

- аас болгаш бижимел чугааны шын болгаш медеpелдии-биле тургузуп билири;

- болуушкуннарны логиктиг (бодамчалыг) сайгарылгага даянып дамчыдып билири;

- алган медээлерни сайгарып, критикалап билири;

В) Коммуникативтиг

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар ужурлуг чуулдери:

- аас чугаага диологту ажыглап билири;
- ангы-ангы бодалдарны өөренип, сайгарып билири болгаш чаңгыс аай түңнелге келиринге өөредири;
- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чаңчыгары;
- билдинмес чүүлдеринге айтырыгларны салып билири;
- коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдың аргаларын чедимчелиг ажыглаары;

Өөреникчилерниң билиглерииниң хевирлеттинген турары болгаш өөренип алыр аргалары:

- коммуникативтиг сорулгаларны дыңнакчыга тода, дорт, дес-дараалашкаа-биле медээни, билигни чедирери;
- удур-дедир хыналда үезинде бот-боттарынга дузаны үезинде чедирип билири болгаш коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдың аргаларын чедимчелиг ажыглаары

Тыва дылдың програмазын тургузарда тургустунуп келген бергедээшкиннер.

Программада бердинген темалар номда материалдар-биле колдуунда дүгжүп турар. Номда бербээн темалар: «Логиктиг ударение дугайында ниити таныжылга», «Ээлдек-эвилең болурунун дүрүмнери. Четтиргенин илередири. Таныжарда ажыглаар сөстөр болгаш домактар». Номда кичээлдерниң кызыгаарлаттынмааны, «Методиктиг сүмелер» чаа программа-биле дүүшпейн турары, чаа негелделерге дүгжүп турар электроннуг материалдар чогу бергедээшкиннерни тургузуп турар.

Тематиктиг планнаашкыны

№	Кичээлдин темазы, болу	шагы	Хыналда ажылдар	практиктиг ажылдар	Ажыглаан ресурстар
Катаптаашкын 3 шак					
1	Чаа ооредилге чылы-биле!	1			
2	Бирги класска ооренген чуулдерин катаптаары	1			
3	Бирги класска ооренген чуулдерин катаптаары	1			
Уннер болгаш ужуктер(29)					
4	Ажык болгаш ажык эвес уннер болгаш ужуктер	1			
5	Ажык болгаш ажык эвес уннер болгаш ужуктер	1			
6	Кыска болгаш узадыр адаар ажык уннер болгаш ужуктер	1			
7	Ок- биле адаар ажык уннуг состерге кадыг демдек.	1			
8	Диктант		1		
9	Частырыглар- биле ажыл.	1			
10	Ажык эвес уннер болгаш ужуктер	1			
11	Ажык эвес уннер болгаш ужуктер	1			
12	Эгезинде т-д деп уннер кирген состер	1			
13	Словарьлыг диктант Эгезинде т-д кирген состерге быжыглаашкын	1			
14	Эгезинде п-б деп уннер кирген состер	1			
15	Эгезинде к-х деп уннер кирген состер	1			

16	Хыналда диктант		1		
17	К-х кирген состерге быжыглаашкын	1			
18	Ф,ц, Щ деп ужуктер	1			
19	Я деп ужуктуг состер	1			
20	Е,э (е) деп ужуктуг состер.	1			
21	Хыналда диктант		1		
22	Частырыглар- биле ажыл	1			
23	Ё,Ю деп ужуктерлиг состер	1			
24	Чымчак демдектиг состер	1			
25	Слогтар	1			
26	Состу кожурери	1			
27	Состу кожурери	1			
28	Тыва алфавиттин ужуктери	1			
29	Чурук- биле ажыл			1	
30	Чуну билип алдывыс Бодунну хына			1	
31	Хыналда диктант		1		
32	Частырыглар- биле ажыл			1	
	Сос- 17 шак				

33	Кым? Чуу? деп айтырыгга харыылаттынар состер	1			
34	Кым? Чуу? деп айтырыгга харыылаттынар состер (чүве ады)	1			
35	Кымнар? Чулер? деп айтырыгга харыылаттынар состер	1			
36	Кандыг? деп айтырыгга харыылыттынар состер	1			
37	Кандыг? деп айтырыгга харыылыттынар состер	1			
38	Канчап тур? деп айтырыгга харыылаттынар состер	1			
39	Канчап тур? деп айтырыгга харыылаттынар состер	1			
40	Ат болгаш фамилияларга улуг ужук	1			
41	Ат болгаш фамилияларга улуг ужук	1			
42	Азырал амытаннарнын шола аттарынга улуг ужук	1			
43.	Азырал амытаннарнын шола аттарынга улуг ужук	1			
44	Чуртгар, суурлар, хоорайлар, кудумчулар, хемнер аттарынга улуг ужук	1			
45	Ооредиглиг эдертиг		1		
46	Торел состер	1			
47	Торел состер	1			
48	-ла-ле-на-не деп состерни шын бижири	1			

49	-даа деп артынчыны шын бижири	1			
	Домак болгаш харылзаалыг чугаа – 19 шак				
50	Домак	1			
51	Домак	1			
52	Созуглел	1			
53	Хыналда диктант		1		
54.	Чазыглар-биле ажыл			1	
55	Кол сос биле соглекчи	1			
56	Улуг сек, айтырыг болгаш кыйгырыгдемдектери	1			
57	Айтырыг болгаш кыйгырыг демдектери	1			
58	Айтырыг болгаш кыйгырыг демдектери	1			
59	Айтырыг болгаш кыйгырыг демдектери	1			
60	Айтырыг болгаш кыйгырыг демдектери	1			
61	Чылда ооренгенин катаптаары	1			
62	Чылда ооренгенин катаптаары	1			
63	Чылда ооренгенин катаптаары	1			
64	Чылда ооренгенин катаптаары	1			
65	Проект- биле ажыл	1			
66	Проект- биле ажыл	1			
67	Хыналда диктант		1		
68	Чазыглар- биле ажыл			1	
Программа езугаар		68шак	7	5	

Кичээлдернин планнаашкыны

№	Кичээлдин темазы	шагы	Хыналда ажылдар	Тестилер, практиктиг ажылдар	уези	Ажыглаан ресурстар
1	Чаа ооредилге чылы-биле!	1			04.09.	
2	Бирги класска ооренген чуулдерин катаптаары	1			06.09.	
3	Бирги класска ооренген чуулдерин катаптаары	1			11.09.	
4	Ажык болгаш ажык эвес уннер болгаш ужуктер	1			13.09.	
5	Ажык болгаш ажык эвес уннер болгаш ужуктер	1			18.09.	
6	Кыска болгаш узадыр адаар ажык уннер болгаш ужуктер	1			20.09.	
7	Ок- биле адаар ажык уннуг состерге кадыг демдек.	1			25.09.	
8	Диктант		1		27.09.	
9	Частырыглар- биле ажыл.	1			02.10	
10	Ажык эвес уннер болгаш ужуктер	1			04.10.	
11	Ажык эвес уннер болгаш ужуктер	1			09.10	
12	Эгезинде т-д деп уннер кирген состер	1			11.10.	
13	Словарьлыг диктант Эгезинде т-д кирген состерге быжыглаашкын	1			16.10	
14	Эгезинде п-б деп уннер кирген состер	1			18.10.	
15	Эгезинде к-х деп уннер кирген состер	1			23.10.	
16	Хыналда диктант		1		25.10.	

17	К-х кирген состерге быжыглаашкын	1			08.11.	
18	Ф,ц, Щ деп ужуктер	1			13.11.	
19	Я деп ужуктуг состер	1			1511.	
20	Е,э (е) деп ужуктуг состер.				20.11.	
21	Хыналда диктант		1		22.11.	
22	Частырыглар- биле ажыл	1			27.11.	
23	Ё,Ю деп ужуктерлиг состер	1			2911.	
24	Чымчак демдектиг состер	1			04.12.	
25	Слогтар	1			06.12.	
26	Состу кожурери	1			11.12.	
27	Состу кожурери	1			13.12.	
28	Тыва алфавиттин ужуктери	1			18.12	
29	Чурук- биле ажыл			1	20.12.	
30	Чуну билип алдывыс Бодунну хына			1	25.12.	
31	Хыналда диктант		1		27.12.	
32	Частырыглар- биле ажыл			1	10.01	
33	Кым? Чуу? деп айтырыгга харыылаттынар состер	1			15.01.	
34	Кым? Чуу? деп айтырыгга харыылаттынар состер (чүве ады)	1			17.01.	
35	Кымнар? Чулер? деп айтырыгга харыылаттынар состер	1			22.01.	

36	Кандыг? деп айтырыгга харыылыттынар состер	1			24.01.	
37	Кандыг? деп айтырыгга харыылыттынар состер	1			29.01.	
38	Канчап тур? деп айтырыгга харыылаттынар состер	1			31.01.	
39	Канчап тур? деп айтырыгга харыылаттынар состер	1			05.02.	
40	Ат болгаш фамилияларга улуг ужук	1			07.02.	
41	Ат болгаш фамилияларга улуг ужук	1			12.02.	
42	Азырал амытаннарнын шола аттарынга улуг ужук	1			14.02.	
43.	Азырал амытаннарнын шола аттарынга улуг ужук	1			19.02.	
44	Чурттар, суурлар, хоорайлар, кудумчулар, хемнер аттарынга улуг ужук	1			21.02	
45	Ооредиглиг эдертиг		1		26.02.	
46	Торел состер	1			28.02.	
47	Торел состер	1			04.03..	
48	-ла-ле-на-не деп состерни шын бижири	1			06.03.	
49	-даа деп артынчыны шын бижири	1			11.03.	
50	Домак	1			13.03.	
51	Домак	1			1803.	
52	Созуглел	1			20.03	
53	Хыналда диктант		1		01.04.	
54.	Чазыглар-биле ажыл			1	03.04.	

55	Кол сос биле соглекчи	1			08.04.	
56	Улуг сек, айтырыг болгаш кыйгырыгдемдектери	1			10.04.	
57	Айтырыг болгаш кыйгырыг демдектери	1			15.04.	
58	Айтырыг болгаш кыйгырыг демдектери	1			17.04.	
59	Айтырыг болгаш кыйгырыг демдектери	1			22.04.	
60	Айтырыг болгаш кыйгырыг демдектери	1			24.04.	
61	Чылда ооренгенин катаптаары	1			29.04.	
62	Чылда ооренгенин катаптаары	1			06.05.	
63	Чылда ооренгенин катаптаары	1			13.05.	
64	Чылда ооренгенин катаптаары	1			15.05.	
65	Проект- биле ажыл	1			20.05	
66	Проект- биле ажыл	1			22.05.	
67	Хыналда диктант		1		27.05.	
68	Чазыглар- биле ажыл			1	29.05.	
Программа езугаар		68шак	7	5		

ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ

**МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ
УЧРЕЖДЕНИЕ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА С.
ЧАЛ-КЕЖИГ ЧЕДИ-ХОЛЬСКОГО КОЖУУНА РЕСПУБЛИКИ ТЫВА,** Хунажык
Хулер Владиславович

19.09.23 22:10 (MSK) Простая подпись